

БЕЛЕШКЕ

СЕДМА МЕЋУФАКУЛТЕТСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ПРАВНИХ ФАКУЛТЕТА ФНРЈ. — У Загребу је 28 и 29 октобра 1957 одржана Седма међуфакултетска конференција правних факултета ФНРЈ на којој су претресана актуелна питања наставе. На дневном реду била су следећа питања: (1) Битне разлике у уређењу студија на нашим правним факултетима (референти проф. др. Владимир Бајер и проф. др. Стеван Јакшић); (2) Упис изванредних студената односно студената са завршеним стручним средњим школама (референти проф. др. Драгомир Стојчевић и проф. др. Иво Пухан); (3) Питање прелаза студената с једног факултета на други, и питање прелаза студената који су због неуспеха изгубили право полагања даљих испита односно студија на неком факултету (референти проф. др. Горазд Кушеј и доцент др. Димитрије-Поп Георгијев); (4) Питање режима студија. Услови за упис у наредне године студија (референт доцент др. Војислав Бакић); (5) Питање последипломских студија (референт проф. др. Ладо Вавпетич); (6) Критеријум за систематизацију наставника и сарадника (референт проф. др. Рудолф Бичанић); (7) Питање научних установа на факултетима (референт научни сарадник др. Катја Водопивец) и (8) Размена предавача између домаћих факултета (референт проф. др. Владимир Брајковић).

Реферати су читани на пленарним састанцима и после исцрпне дискусије конференција је донела следећу резолуцију:

„I. Расправљајући о питању уједначености редовне наставе на правним факултетима у ФНРЈ конференција констатује да је та уједначеност нужна, и треба је у границама могућности спровести, ако желимо постићи да са свих наших правних факултета излазе дипломирани правници истог стручног образовања. У вези с тим конференција констатује да већ сада постоје извесни битни фактори уједначености редовне наставе на нашим факултетима. Таквим фактором сматрамо у првом реду скуп од 19 обавезних наставних предмета који се предају на свим нашим правним факултетима. Такав је фактор и чињеница да на свим нашим правним факултетима редовна настава има исте облике (предавања, теориске и практичне вежбе). Да би се, међутим, јасно утврдило да ли се у оквиру свакога од 19 обавезних предмета на сваком факултету предаје иста материја и да ли се тај предмет на сваком факултету предаје у истом опсегу, потребно је да се одрже интерфакултетски састанци наставника, и то за сваки предмет посебно, са сврхом да се упореде наставни програми појединих предмета на свим факултетима и да се уклоне сва евентуална непотребна отступања и наставни програми суштински изједначе, уколико то већ досад није учињено.

„Но конференција констатује да на нашим правним факултетима постоје велике разлике у распореду предмета по годинама у условима за прелаз из једне године студија у другу и у систему испита као и у неким другим појединостима уређења редовне наставе. Конференција сматра да би било врло корисно да се и ове разлике у што већој могућој мери отстране, и ставља Сталном секретаријату међуфакултетске сарадње задатак да организује измену мисли између факултета о томе питању.

„II. У погледу услова које треба поставити за упис изванредних студената на правне факултете, конференција констатује да треба задржати досадашњу праксу према којој се као ванредни студент може на факултет уписати особа која се налази у јавној служби или којој факултетска управа из посебних оправданих разлога дозволи упис у својству ванредног студента.

„Конференција констатује да наши правни факултети примењују на врло различите начине садашње прописе Савезног извршног већа о упису свршених ученика средњих стручних школа на правне факултете. Конференција сматра да би се у том погледу безусловно морало једнако поступити на свим нашим правним факултетима и ставља у дужност Сталном секретаријату међуфакултетске сарадње да што је могуће пре организује међусобно саветовање наших правних факултета у сврху постизања те сагласности у примени поменуте одлуке, као и у циљу општег третирања тога питања.

„III. Што се тиче прелаза студената са једног факултета на други, конференција констатује да је олакшавање оваквог прелаза такође један од разлога из којих треба тежити у даљем развоју за изједначањем услова за упис студената у поједине године студија и распореда предмета по појединим годинама студија у наставним плановима наших правних факултета. Но док се не постигне уједначеност у том погледу, сви ће факултети, сагласно одредбама својих статута, признавати студентима, који прелазе на њихов факултет, све семестре проведене на факултету с којег прелазе и све тамо положене испите. За сваког таквог студента Декан факултета, на који студент прелази, издаће посебно решење којим ће одредити на који ће начин и до којег рока студент морати да положи испите из оних предмета, које није положио на факултету са кога прелази, а које би према уређењу наставе на факултету, на који прелази, морао већ раније положити.

„Конференција констатује потребу да се на свим факултетима у даљем развоју изједначе прописи о томе колико се пута може полагати испит из неког предмета, као и прописи који решавају питање да ли се и под којим условима на неки факултет могу уписати студенти који су на другом нашем правном факултету изгубили право на даље школовање због неположених испита или због тога што немају више право да полажу испит из неког предмета.

„IV. Интерфакултетска конференција сматра да је једно од најважнијих питања које ће факултети морати да решавају у ближој будућности, организовање последипломских студија. У том погледу на конференцији је констатовано:

„(а) Да у погледу организовања тих студија на факултетима постоје нека искуства која се, нажалост, не односе ни на све облике последипломских студија ни на систематску организацију одговарајуће наставе.

„Конференција сматра да је у првом реду потребно наставити индивидуални рад са студентима и продужити рад у разним центрима за научно усавршавање и за припрему доктората, ако такви центри постоје (општи семинари, научни семинари и сл.). Исто тако сматра да је потребно и даље одржавати разне течајеве посвећене специјалним питањима, али да је те течајеве потребно, особито кад се приређују и за кандидате који немају редовних услова за последипломске студије па чак ни за редовне студије, третирати као посебне облике студија. На основу похађања тих течајева не могу се стицати оне квалификације које се признају кандидатима који суделују у редовним облицима последипломских студија и који имају за то нормалне услове.

„(б) Конференција даље сматра да су проблеми који се јављају у вези с увођењем систематске наставе на свим законом предвиђеним подручјима за последипломско усавршавање, врло сложени и да у том погледу има много нерашчишћених питања, као напр. у погледу карактера и обима тих студија, метода којима се приступа њиховом увођењу, у погледу интерфакултетске сарадње на том подручју, наставних метода, разних персоналних и материјалних услова за плодно извођење тих студија, а особито у погледу усклађивања тих студија

са облицима примања висококвалификованих стручњака у службу и њиховог стимулирања за стално стручно и научно усавршавање, итд.

„Због тога конференција сматра да се најпре морају обавити неки припремни радови, па у ту сврху закључује да сви факултети, најкасније до 15 новембра о. г., Сталном секретаријату међуфакултетске сарадње детаљно саопште сва начелна и практички важна питања која по њиховом мишљењу треба рашистити пре увођења ове комплексне наставе, подразумевајући под тим све облике посебне врсте наставе.

„На основу тих података Секретаријат ће саставити упитник који ће доставити, најкасније до 1 децембра о. г., свим факултетима с тим да на питање детаљно одговоре, образложе своје ставове и даду конкретне предлоге најкасније до 1 јануара 1958. На основу примљених одговора, Секретаријат ће се побринути за састав новог реферата који ће садржавати и конкретне предлоге у погледу увођења систематске последипломске наставе. Тај реферат ће се потом ставити на погодан начин на дискусију факултетима као и заинтересованим органима и организацијама.

„V. Што се тиче питања систематизације радних места наставника и сарадника, конференција констатује да је то питање врло актуелно на свим нашим правним факултетима, а не само на Правном факултету у Загребу који се налази непосредно пред задатком да изрази такву систематизацију. Стога се ставља у дужност Сталном секретаријату за међуфакултетску сарадњу да што пре организује конференцију претставника свих факултета, са циљем да се покушају формулисати заједнички основни принципи на којима та систематизација треба да почива. Као један од тих принципа сама конференција усваја правило да се за поједине предмете предвиди одређени број наставника, не наводећи притом поједина наставничка звања. На тај начин ће се постићи да се на свако наставничко радно место може поставити наставник сваког наставничког звања према својим квалификацијама.

„VI. Конференција констатује да су на правним факултетима потребне како оне научне установе које служе искључиво научном раду тако и оне које у своме раду спајају искуства практичних радника с теориским поставкама правних и друштвених наука. Корисно је да се научне установе постепено развијају од нижих облика међусобне сарадње мањег броја стручњака до виших облика научних установа према потребама појединих факултета и могућностима наставничког и сарадничког особља.

„Организационо укључивање научних установа у рад појединих факултета треба да буде привремено остављено појединим факултетима. Научне установе на правним факултетима још немају довољно традиције да би смо били већ сада у стању тражити једнообразне организационе форме.

„VII. У погледу међусобне размене наставника и факултетских сарадника конференција препоручује сваком факултету:

„(а) да у што скорије време позове једног или више наставника са других наших правних факултета да одрже предавања о пригодно одабраним темама или о низу тема из општег наставног програма;

„(б) да у оквиру могућности изврши сваке године размену асистената с једним или с више факултета, да би се асистенти упознали с наставним и научним радом на другим факултетима.

„VIII. Конференција закључује да сваки правни факултет пошаље свим осталим правним факултетима годишњи извештај факултетске управе о раду факултета у школској години 1956/57 и да то чини и следећих година.

„IX. Конференција закључује да ће се следећа, тј. VIII међуфакултетска конференција правних факултета ФНРЈ одржати у Бео-

граду. Стални секретаријат међуфакултетске сарадње имаће, од сада па до следеће међуфакултетске конференције, своје седиште у Београду. Тај ће се Секретаријат састојати од Декана Правног факултета у Београду и по једног претставника сваког од осталих правних факултета ФНРЈ. Секретаријат ће одмах приступити извршењу свих задатака који су му постављени овом резолуцијом. На следећу међуфакултетску конференцију правних факултета Правни факултет у Београду позваће, као госте, и по једног претставника студената са сваког нашег правног факултета.

„Датум следеће међуфакултетске конференције одредиће Правни факултет у Београду у споразуму с осталим нашим правним факултетима.“

Колектив Правног факултета у Загребу заслужује пуно признање за одлично организовану конференцију као и излета кроз Хрватско Загорје.

Д.

ОДБРАНЕ ДИСЕРТАЦИЈА НА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ. — Ана Жилић — Јурин, асистент Правног факултета у Београду, одбранила је 6 октобра т. г. своју докторску дисертацију „Кејнзова теорија мултипликатора“.

Живко Обреновић, службеник Секретаријата за унутрашње послове НР Србије, одбранио је 28 новембра т. г. своју докторску дисертацију „Општи појам прекршаја у прекршајном праву ФНРЈ“.

Илија Радосавовић, стручни сарадник Историског института НР Црне Горе, одбранио је 5 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Међународноправни положај Црне Горе у другој половини XIX века“.

Добросав Перишић, службеник Кабинета Претседника Републике, одбранио је 7 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Судска заштита права из радног односа ФНРЈ“.

Димитрије Продановић, референт Извршног већа НР Србије, одбранио је 9 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Схватање Светозара Марковића о држави“.

Марија М. Тороман, асистент Института за упоредно право у Београду, одбранила је 20 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Одговорност аутомобилисте“.

Стеван Томић, библиотекар Библиографског института, одбранио је 21 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Правна заштита културноисториских споменика у Србији“.

Љубиша Милошевић, службеник Савезне спољнотрговинске коморе, одбранио је 25 децембра т. г. своју докторску дисертацију „О зеленашком уговору“.

ПРЕДАВАЊА СТРАНИХ ПРОФЕСОРА НА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ. — Проф. Завадски, шеф Катедре државе и права на Институту друштвених наука у Варшави и потпретседник Савеза удружења правника Пољске, одржао је 5 новембра т. г. предавање „Облици и тенденције развика демократије у Пољској“.

Професор В. П. Радков, шеф Катедре за државно право Института за међународне односе у Москви, одржао је 21 новембра т. г. у оквиру Института за политичке науке предавање „Систем проучавања права и припрема научних кадрова у СССР“.

Проф. Шпунар, Ректор Универзитета у Лођу, одржао је 2 децембра т. г. предавање „О кодификацији права у Пољској“.

СЕДМИ КОНГРЕС МЕЂУНАРОДНОГ УДРУЖЕЊА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО. — У Атини је одржан од 26 септембра до 2 октобра 1957 године Седми међународни конгрес за кривично право организован од стране Међународног удружења за кривично право. Ово удру-

жење је основано 1924 и досада је приредило знатан број међународних састанака посвећених расправљању важних питања из области кривичног права. На овом конгресу расправљана су следећа питања: (1) модерна оријентација појмова учиниоца кривичног дела и саучесништва у кривичном праву; (2) контрола овлашћења оцене судије приликом утврђивања казни и мера безбедности; (3) законске, административне и друштвене последице кривичне осуде, и (4) кривична дела извршена на ваздухопловима и њихове последице.

Конгрес је одржан у згради Школе за високе економске и трговачке студије у Атини. Било је присутно преко три стотине претставника из тридесет четири земље. Између осталих, били су присутни претставници Велике Британије, Совјетског Савеза, Француске, Западне Немачке, Белгије, Италије, Пољске, Чехословачке, Бугарске, Јапана, Шпаније, Португалије, Египта, Сирије, Либана, Судана, Чилеа, Венецуеле, Кубе, Салвадора, Аргентине, Мексика, итд. Југословенска група бројала је преко десет лица, међу којима три делегата Југословенског удружења за кривично право и криминологију. Југословени су имали своје реферате готово о свим питањима која су се расправљала на Конгресу, а исто тако учествовали су у дискусији о свим питањима.

Свечано отварање Конгреса извршено је у присуству свих учесника конгреса и званичних претставника грчке владе. Конгрес је отворио Х. Јотис, адвокат и претседник грчке групе Међународног удружења за кривично право, који је у име грчких правника поздравно конгресисте и зажелио им добродошлицу. Затим су говорили: Кацотис, претседник општине Атине, Папаконстантину, министар правде, и Станислав Рапапор (St. Rappaport), пољски професор и један од оснивача Међународног удружења за кривично право. На крају је садашњи претседник Удружења Пол Корнил (Paul Cornil), професор из Белгије, у дужем говору изнео историјат Удружења и постигнуте резултате. Истог дана после подне отпочео је рад у секцијама по појединим питањима која су била на дневном реду Конгреса.

Прва секција расправљала је питање модерне оријентације појмова учиниоца кривичног дела и саучесништва у кривичном делу. Претседник секције био је проф. Ж. Гравен (J. Gravin) из Женеве, а главни извештач Х. де Асуа (Jimenez de Asua) из Аргентине. Укупно је било поднето двадесет три реферата. У овој секцији нарочито су расправљана следећа питања: проблем изједначења или разликовања појмова учиниоца кривичног дела и саучесника у кривичном делу; проблем зависности саучесника од главног учиниоца и питање акцесорности саучесништва; учиниоци кривичног дела и саучесници у упоредном кривичном праву; правно лице као учинилац и саучесник у кривичном делу, и, учинилац и помагач у међународном кривичном праву. Резолуција усвојена по овом питању садржи следеће закључке: 1. Општи закључци. Конгрес констатује да схватања која се односе на саучесништво варирају према научним ставовима у погледу основа кривичног права. Ипак могућа је нека сагласност у по-

гледу извесног броја упутстава која се могу примити од већине криминалиста. — II. Закључци у погледу кривичних дела извршених са умишљајем. Режим саучесништва сваког правног система мора водити рачуна о разликама које произилазе с једне стране из радње суделовања сваког учесника у заједничкој радњи, с друге стране из његове личне одговорности и његове личности. Саучесници могу бити сматрани одговорним и могу бити предмет санкције само уколико је код њих постојало знање да ће се елементи и последице које заснивају или поштравају кривично дело остварити од стране једног од учесника или сарадњом разних учесника. Чисто личне околности које искључују, смањују или поштравају одговорност или кривичну санкцију имају утицаја само у погледу саучесника код кога оне постоје. Радње накнадног помагања које не произилазе из једног претходног споразума, тј. прикривања, треба да буду кажњаване као посебна кривична дела. Санкције које се примењују на саучеснике могу бити законом одређене упућивањем на одговарајуће санкције за извршено или покушано кривично дело, али морају бити судски утврђене водећи притом рачуна о улози и личности сваког од њих. Најзад, у резолуцији је покушано да се одреде дефиниције појединих учесника у кривичном делу, водећи притом рачуна о стварним разликама између учиниоца и разних саучесника. Тако је одређено: (1) Учинилац је онај који својом радњом остварује материјалне и субјективне конститутивне елементе кривичног дела. У случају кривичних дела нечињењем, учинилац је онај у погледу ког постоји обавеза да ради. (2) Саизвршиоци су они који остварују заједно радње извршења са заједничким умишљајем да изврше кривично дело. (3) Посредни извршилац је онај који наводи на извршење кривичног дела извршиоца који не може бити одговоран за то кривично дело. (4) Потстрекач је онај који умишљајно наводи учиниоца да изврши кривично дело. Нужно је започињање извршења од стране учиниоца да би потстрекач био одговоран. Ипак, неуспело потстрекавање може бити предмет санкције због опасног карактера кривичног дела под условима које може да одреди сваки правни систем. (5) Помагач у ужем смислу је онај који пружа главном учиниоцу, код кога постоји кривични умишљај, умишљајно неку споредну помоћ да би овај извршио кривично дело. Ова помоћ може се састојати у претходној делатности, једновременој делатности или у делатности после извршења кривичног дела ако ова произилази из претходног споразума. — III. Закључци у погледу кривичних дела извршених из нехата. У погледу кривичних дела из нехата истиче се да по једном мишљењу одговорност треба да буде установљена индивидуално и да се не може примити кривично саучесништво, док по другом мишљењу извесне врсте кривичних дела из нехата дозвољавају примену правила о саучесништву. — IV. Закључци у погледу одговорности правних лица. У резолуцији се примећује: (1) Да правна лица могу бити учињена одговорним за кривично дело само у случајевима предвиђеним правним системом. У таквим случајевима санкција је обично новчана

казна, независно од других мера као распуштање, привремено обустављање или наименовање старатеља. (2) Да према једном мишљењу, правила о саучесништву не могу се применити на правна лица, док према другом, супротном мишљењу, остаје сваком правном систему да регулише овај проблем. (3) По себи се разуме да чланови, одговорни за управљање правних лица, остају одговорни за кривична дела која су они лично извршили.

Друга секција расправљала је питање контроле овлашћења оцене судије приликом утврђивања казни и мера безбедности. Претседник секције је био Марк Ансел (Marc Ancel), судија Касационог суда у Паризу, а главни извештач професор Е. Гафос из Атине. Укупно је било поднето двадесет и један реферат. У рефератима и у дискусији расправљала су се нарочито следећа питања: данашњи обим овлашћења судије; питање једног посебног суда за одмеравање казне; питање деобе поступка на две фазе, од којих би једна била посвећена утврђивању дела и одговорности а друга одмеравању казне; питање досијеа о личности окривљеног заснованог на претходном испитивању овог, као неопходног материјала за судију приликом утврђивања казне; измена казне за време њеног извршења; питање специјализације судија; правила која се могу поставити као упутство судији приликом утврђивања казне, и, контрола одлуке судије о казни од стране вишег суда. У резолуцији по овом питању пре свега је констатовано да принцип легалитета кривичних дела, основна гаранција индивидуалне слободе, као и принцип легалитета казни, никако не спречавају да се судији дају широка овлашћења у оцени која су нужна ради остварења модерне криминалне политике индивидуализације. На основу овог у резолуцији је подвучено: да ова овлашћења оцене не треба да буду схваћена као самовољна власт и да се морају вршити у оквиру закона, сходно општим правним принципима; да би судија исправно вршио ова овлашћења, потребно је да он добије једно специјализовано образовање, тј. путем одговарајућих криминолошких студија; потребно је, бар у погледу извесних категорија криваца, да судија има овлашћење да може користити резултате испитивања личности делинквента на основу досијеа установљеног од старне суда, у сарадњи са стручњацима одређеним од њега, а различитог од досијеа у циљу истраге; овај досије о личности делинквента треба да буде предмет контрадикторне расправе а да притом судија задржи пуно право слободне оцене; приликом вршења свог овлашћења оцене судија треба да се руководи прецизним законским директивама које се могу користити у посебним конкретним случајевима; одлука судије, донета после једне потпуне расправе и по поступку који дозвољава продубљено испитивање, треба да буде, увек када то дозвољавају правила кривичног поступка, предмет прецизног образложења и да се објављује јавно, после јавне расправе; свако одлучивање и свака суштинска измена одлуке треба да буде предмет једног судског правног лека, било да то буде у виду

жалбе вишем суду или захтева за поништај или за потребу обнове, према општим условима сваког појединог права.

Трећа секција расправљала је питање законских, административних и друштвених последица кривичне осуде. Претседник секције је био професор Станислав Рапапор из Пољске, а главни извештач професор И. Страл (I. Strahl) из Шведске. Укупно је било поднето двадесет четири реферата. Предмет дискусије биле су све последице кривичне осуде у животу осуђеног, како оне које настају по изричном пропису закона или по одлуци административног органа, тако и оне које настају као резултат става заједнице или појединаца према осуђеном лицу у вези са изреченом кривичном осудом. Према томе нису биле предмет дискусије само оне последице осуде које су непосредно везане са извршењем казне. У рефератима и дискусији изложена су различита схватања појединих законодавстава у овом погледу. Има земаља (на пример, скандинавске земље) где су последице осуде минималне, док, супротно, у већини земаља још увек постоји знатан број последица кривичне осуде. С обзиром пак да је ово питање непосредно везано са специфичним схватањима појединих законодавстава, у резолуцији по овом питању више је констатовано постојеће стање у овом погледу и изражене су извесне сугестије у вези са овим важним питањем криминалне политике. У самом почетку резолуције је констатовано да ширина и сложеност проблема нису дозволили да се донесу закључци о свим питањима која су дискутована већ да се дају само резултати ових радова са жељама за њихово продужење убудуће. У резолуцији се констатује да закони или прописи надовезују на кривичну осуду губитке права или правне неспособности у три разна циља али да се ови каткад могу поклапати. Тако се најпре сусрећу инфамне последице односно казне против части, од којих су најтипичније правне забране, лишење грађанских права, итд. Друге последице се надовезују као мере сузбијања кривичног дела, у циљу да се учинилац кривичног дела скрене од искушења за поврат у најширем смислу речи, као, на пример, забране вршења неког позива, лова, управљања возилима, итд. Најзад, трећа врста последица су у циљу заштите јавног интереса који захтева да се спречи осуђеним приступ у извесне јавне функције, због њихове осуде. Ове неспособности или губици често се предвиђају законом као обавезни, без обзира на околности појединог случаја. Ове последице се изричу најчешће аутоматски по самом закону, каткад од стране неке власти која не мора бити судска. С обзиром на ове чињенице, у резолуцији се примећује да се напори казнене политике, усмерени данас на друштвено преоријентисање осуђених, излажу опасности постојањем ових неспособности и губитака права за које судија често не зна када изриче осуду. Поновно разматрање правних последица кривичне осуде је према томе, логична и неизбежна последица садашње казнене реформе. Иако се још не може ући у детаље сваког законодавства, мо-

гуће је потврдити да све правне последице осуде, диктоване само у циљу обешчашћења, треба да буду укинуте ако се оне не могу оправдати потребом заштите интереса осуђеног или заједнице. Могу се задржати само оне неспособности које се правдају нужношћу сузбијања поврата, тако да се ове сведу на њихов минимум. Опасност од пократа не може се претпоставити од самог закона. Према томе, губици права и неспособности треба да се изричу само *intuitu personae*, одлуком која узима у обзир личност деликвента. Будући да превагсићање осуђеног захтева јединство у доношењу одлука о овом питању, потребно је тражити средства да се избегне да административни органи својим одлукама поремете васпитни програм одређен од стране судије. Не у лазећи у детаље питања судских регистара, постоји једнодушна сагласност о нужности да се предвиде одговарајући поступци у циљу окончавања свих неспособности и губитака који се више не могу правдати понашањем осуђеног. Не само да треба омогућити осуђеном да тражи своју рехабилитацију по једном простом, брзом и дискретном поступку, водећи рачуна о финансиским могућностима осуђеног, већ закон треба да предвиди потпуну рехабилитацију ако осуђени није поново згрешио за одређено време. Секундарне последице кривичне осуде, независне од изречене казне, као и њихово преиначење, могле би се регулисати законом о извршењу казне. У погледу јавности расправе, у резолуцији се подвлачи потреба да се усклади овај принцип са потребама садашње кривичне и казнене политике. Нарочито се препоручује извесној штампи да поштује људску личност. Кривична осуда не би требала да представља аутоматски разлог за поништење грађанскоправног уговора, поименично уговора о раду. Будући да је право на рад битно право личности, кривична осуда не би требала сама по себи да повреди ово право. Најзад, у резолуцији се подвлачи да је добра организација службе помоћи осуђеним по издржању казне и друштвене реадaptације, неопходан услов у погледу поновне оцене осуђеног када је то потребно.

Четврта секција расправљала је питање кривичних дела извршених на ваздухопловима и о њиховим последицама. Претседник секције био је професор Д. Караникас из Солуна, а главни извештач професор А. Мајер (A. Mayer) из Западне Немачке. Укупно је било поднето тринаест реферата. Нарочито су дискутована питања: с правној повреди простора ваздухоплова, о ранијим радовима у погледу кривичних дела извршених на ваздухопловима, и о питању међународне конвенције о кривичним делима извршеним на ваздухопловима. У вези са овом конвенцијом нарочито су расправљана питања: нужности доношења једне такве конвенције, питање уношења дефиниција у конвенцију, обим примене конвенције, судска надлежност и закони који би се примењивали на извршена кривична дела, овлашћења команданта ваздухоплова и овлашћења власти места првог атерирања ваздухоплова, питање екстрадиције, и најзад питање пројекта једне такве конвенције. У резолуцији је подвучено

да је пожељно доношење једне међународне конвенције која би се односила на регулисавање разних питања у вези са кривичним делима извршеним на ваздухопловима; конвенција би се примењивала само на цивилне ваздухоплове; овлашћење команданта ваздухоплова требало би да се односи на предузимање потребних мера под којим се подразумева и утврђивање чињенице да је кривично дело извршено на ваздухоплову; овлашћени орган државе атерирања мора указати помоћ на тражење команданта ваздухоплова чак и онда када ова држава не истиче своју кривичну надлежност. Конгрес примећује да никакво правило међународног јавног права не спречава признање надлежности националног законодавства на основу националности ваздухоплова. Овај принцип никако не искључује другу надлежност усвојену од стране националног кривичног права. У погледу извесних питања мишљења су била подељена па је Конгрес само изразио своју жељу да ова питања буду предмет даљих студија. То су следећа питања: да ли да се проблем кривичне надлежности држава у вези са кривичним делима извршеним на цивилним ваздухопловима регулише међународном конвенцијом; да ли је опортуно дати приоритет територијалној надлежности над надлежношћу заснованом на принципу националности ваздухоплова; да ли се надлежност заснована на националности ваздухоплова простире на ваздухоплове на земљи или је то ограничено само на ваздухоплове у лету; и, да ли је потребно одредити посебну надлежност државе првог атерирања у погледу лакших кривичних дела које треба посебно дефинисати. Конгрес је такође изразио своју жељу да принцип универзалности кривичне надлежности буде примењен на кривична дела која озбиљно угрожавају безбедност ваздухопловног саобраћаја. Најзад, Конгрес је препоручио да се да приоритет припремању међународне конвенције о кривичним делима извршеним на ваздухопловима.

Стручни део Конгреса био је обележен посетом затвору у Тирину организованом по принципу земљорадничке колоније. Трм приликом генерални директор кривичног правосуђа при Министарству правде Грчке Триандафилидис одржао је конгресистима дужи говор у коме је изнео систем извршења казни лишења слободе у Грчкој, па је упознао конгресисте са напорима који се чине у погледу поправљања осуђеника и њиховог припремања за друштвену рехабилитацију. Истакао је да се последњих тридесет година у Грчкој казне лишења слободе извршавају у земљорадничким затворима са врло задовољавајућим резултатима. Лица осуђена на казну лишења слободе од годину дана до двадесет година шаљу се у земљорадничке затворе после брижљиве селекције од стране централне казнене службе, изузимајући оне који су неспособни за рад због свог здравственог стања или који су оцењени као опасни. Осуђеници се деле на групе на основу претходног медицинско-психолошког и социјалног испитивања. У овим земљорадничким затворима осуђеници раде напорне земљорадничке радове али зато им се казна смањује за по-

ловину. Конгресисти су обишли сва одељења затвора и затворске радионице.

Седми међународни конгрес за кривично право од посебног је значаја и због тога што су први пут после рата присуствовали у знатном броју претставници социјалистичких земаља. Вођа совјетске делегације П. И. Кудриавчев, професор правног института Академије наука СССР, у поздравном говору на завршној седници Конгреса изјавио је своје задовољство што совјетска делегација присуствује овом Конгресу, изразивши спремност совјетских научника да и убудуће присуствују међународним састанцима, додавши притом да совјетски криминалисти учествују у раду међународних кривичних конгреса додуше са извесним закашњењем, али да је „по руској народној пословици боље касније него никада”. Пољски делегат професор Сливовски у почетку дискусије у раду друге секције изразио је своје задовољство да се налази на овом Конгресу, додавши да је срећан да се после отсућности од двадесет година поново налази међу еминентним криминалистима већег броја држава.

Друштвени део Конгреса био је врло обилан и обухватио је посете Акропола, Партенона, Коринтског канала, Микене, Аргоса, Ноплија и Епидaura.

Др. Јанко Ђ. Таховић

РЕЖИМ СТУДИЈА НА ПРАВНИМ ФАКУЛТЕТИМА У ПОЉСКОЈ. — Током месеца новембра т. г. боравила је у Југославији делегација ректора пољских Универзитета. Међу члановима те делегације био је и професор грађанског права Шпунар, ректор Универзитета у Лођу. Професор Шпунар је 2 децембра о. г. одржао на Правном факултету у Београду предавање о актуелним питањима кодификације пољског права. Боравак професора Шпунара искористили су чланови Катедре за грађанско право нашег факултета и одржали са њим један састанак на коме је било речи о питањима система студија права у Пољској. У дужем разговору професор Шпунар је пружио низ веома занимљивих обавештења о поменутих питањима. Сматрајући да она могу бити интересантна и за читаоце *Анала*, доносимо овде краћи резиме тога разговора.

Студије права, које су раније као и код нас трајале четири године, продужене су у Пољској на пет година. Ово продужење студија дошло је као последица схватања, које је у овој земљи преовладало, да је четири године недовољно за припремање ваљаних правних стручњака.

Наставни план, који је јединствен за све правне факултете, а има их шест — у Варшави, Кракову, Лођу, Лублину, Вроцлаву и Познану — прописује Министарство просвете на предлог комисије стручњака а после шире дискусије у правничкој јавности. У томе плану, поред обавезних има и факултативних предмета, које поједини факултети могу уводити према потреби и могућности. У оквиру појединих предмета наставници имају пуну слободу избора материје коју ће излагати током једне школске године док је испитни програм одређен уџбеником.

Упис на Универзитете уопште, па и на правне факултете ограничен је. О томе колико нових студената може бити примљено на поједине факултете одређује Министарство просвете. До недавно у

Пољској није постојао већи интерес за студије права. Отуда је и укупан број нових студената који могу бити примљени на све правне факултете, одређен на око 1.000. Међутим, како је друштвени положај судија, адвоката и правника уопште побољшан, повећава се и интерес за ове студије. О томе сведочи и цифра од око 4.000 свршених матураната, који су се ове школске године јавили да буду примљени на правне факултете.

Који ће кандидати бити примљени одређује се према приказаном успеху на пријемном испиту. На овом испиту се кандидат испитује из историје и географије и проверавају се његова општа знања. На факултет се примају само најбољи кандидати међу онима који су положили испит. Кандидати који су положили пријемни испит а нису могли бити примљени, пошто је број оних који се примају ограничен, имају предност за пријем у следећој школској години и обично, они тада и буду примљени. Пријемни испит може се полагати више пута.

До 1950 Министарство просвете је за сваки факултет одређивало колики проценат од новопримљених студената мора потицати из сељачких односно радничких породица. Данас тога више нема и једини критеријум за пријем на факултет јесте успех постигнут на пријемном испиту. Пошто је број студената, који могу бити примљени и на друге факултете сем правних, ограничен, сваке године око 1/3 свршених матураната у Пољској немају могућности да се упишу на Универзитет.

Око 70% студената примају стипендију коју даје Министарство просвете. Стипендија износи око 300 злоти што није много, али с обзиром да студент, уствари, само симболички плаћа стан и храну — свега око 150.— злоти — та му је сума сасвим довољна. Студент губи право на стипендију ако не полаже редовно испите.

Режим студија био је до 1950 године веома оштар. Посећивање предавања било је строго обавезно тако да су три неоправдана изостанка са предавања имала за последицу искључење с факултета. Постојале су и дисциплинске комисије које су контролисале посету предавања и вршење других школских обавеза. Исти ефекат као и три неоправдана изостанка, имале су и три дисциплинске казне, које би студентима изрекле ове комисије. Данас је ситуација другачија. Режим студија је либералнији али је још увек веома строг. Управо строшћу данашњег режима и нарочито високим критеријумом на испитима професор Шпунар и објашњава боље успехе који се данас постижу на пољским правним факултетима. Посета предавања није обавезна. Једино је обавезно похађање часова практичних вежби и неких семинара — напр. семинара из политичке економије. Иначе студенти сами бирају семинар у коме ће радити, али пошто га изаберу, дужни су да посећују часове као и да учествују у другим облицима рада тог семинара. Оцењивање рада студената у семинарима врши се по веома строгом критеријуму.

Испити се полажу после сваке године и то у јунском и септембарском року. За прву годину постоји нарочито строг режим испита. После прве године студент је дужан да у јунском испитном року положи све испите. Ако падне из три предмета, губи право на даље студије. У септембарском року може студент прве године понова полагати само један испит. Ако га положи он прелази у другу годину али ако и тада падне, изгубиће право на даље студије. Изузетно, ако студент из оправданих узрока не положи два испита у јунском року, може, по нарочитом одобрењу декана, оба испита полагати месеца септембра. Ови су случајеви сасвим изузетни. Овако строг режим испита на првој години последица је схватања прве године као елиминаторне. Ако студент није у стању да за годину дана припреми и положи од-

ређене испите, он није за студије права. Његов останак на факултету значи за њега даље губљење времена а за школу претставља само штетан баласт. — За старије године, другу, трећу, четврту и пету, режим испита је нешто блажи и студенти у тим годинама могу и понављати годину. Ипак и у тим годинама студија, испит се може полагати само два пута. Критеријум на испиту врло је строг.

Према подацима које је Г. Шпунар дао за правне факултете у Лођу и Кракову, просечно 80% студената прве године положи у јунском испитном року све испите. За пет година, колико трају студије, дипломира око 50%, док, готово, сви остали завршавају студије после шест година.

Пошто положи све прописане испите студент је дужан да изради дипломски рад о једном питању које сам изабере. Дипломски рад претставља продубљену студију изабраног питања које треба обрадити, како теориски, тако и са гледишта судске праксе као и уз упоредноправна разматрања. Израда дипломског рада обично иде тако што студент, после завршене четврте године, изради семинарски рад, у оквиру семинара који је изабрао да би га, пошто положи све прописане испите, под руководством професора, продубио и проширио и касније презентирао као свој дипломски рад. Дипломски рад прегледа и усваја професор под чијим је упутствима рад и рађен.

По мишљењу професора Шпунара, режим студија и нарочито режим полагања испита, о чему смо изнели неке појединости, знатно је бољи од онога који је раније постојао и даје одличне резултате. С друге стране универзитети у Пољској добијају све више самосталности па ће и то са своје стране допринети даљем побољшању система студија као и унапређењу правничког образовања уопште.

В. С.

ПРИМЉЕНЕ КЊИГЕ

Др. Владимир Јовановић: *Права осигурача према трећем одговорном лицу*. Питање такозваног „регреса” осигурача према трећем одговорном лицу. (Докторска дисертација брањена на Правном факултету у Београду 29 марта 1956) Београд, издање Државног осигуравајућег завода, 1957, VI, 178 стр.

L. Caes et R. Henrion: *Collectio bibliographica operum ad ius romanum pertinentium*. Series I: Opera edita in periodicis miscellaneis encyclopaediisque. Vol. 6: Opera edita in miscellaneis. Bruxelles, Office International de Librairie, 1956, 619 pp.

Association internationale de Sociologie (avec la collaboration de Jessie Bernard, T. H. Pear, Raymond Aron, Robert C. Angell): *De la nature des conflits*. Evaluation des études sur les tensions internationales. Paris, UNESCO, 1957, 346 pp., prix 1.000 fr.